

ZAFAR DIYOR IJODIDA BOLALAR XARAKTERINING IFODALANISHI

Fayziyeva Shamsiya Bekmirzo qizi

*O'zbekiston-Finlandiya Pedagogika
instituti 4-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Zafar Diyor she'riyatidagi bolalar obrazi, ularning o'ziga xos xarakter, xususiyatlari tahlil qilingan. Bolalarning rang-barang ruhiy olami hamda ramziy detallarning ma'nolari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Bolalar adabiyoti, beg'uborlik, bolalar shoiri, go'dak yig'isi, bolalar dunyosi

Annotation: This article analyzes the image of children in Zafar Diyar's poetry, their unique character and characteristics. The colorful spiritual world of children and the meanings of symbolic details are explained.

Key words: Children's literature, innocence, children's poet, baby cry, children's world.

Bolalar adabiyoti o'ziga xos xususiyatlari bilan kattalar adabiyotidan farq qiladi. Bolalar shoiri va yozuvchisi dunyo voqealarini bolalar tasavvuri, tushunchasini nazarda tutgan holda tasvirlaydi. Shu orqali kichkintoylarni olg'a intilishga chaqiradi, bu esa ularning hayotda o'z o'rnini topishiga yordam beradi. Bolalar adabiyotida didaktik ohang ustun turadi.

O'zbek bolalar adabiyotining salmoqli ijodkorlaridan biri Zafar Diyor ijodida ushbu xususiyatlarning deyarli barchasini kuzatishimiz mumkin. U ko'plab asarlari bilan bolalar adabiyotining rivojiga o'zining ulkan hissasini qo'shgan. Zafar Diyor she'rlari bolalar qalbi, ruhining yorqin ko'zguvidir. Uning asarlari o'zidek quvnoq, goh o'ychan, tili sodda va shirin, xalqchil. Qahramonlari aqlli, es-xushli, hazilkash bolalar. Shu tufayli shoir barcha bolalar diliga osongina yo'l topa oladi. Zafar Diyor so'zlarni chertib-chertib, bolalarning yosh xususiyatlariga xos bo'lganlarini tanlaydi va o'z o'rnida ishlatadi

Shoir ijodidagi muhim mavzulardan biri inson va tabiat munosabatidir. Bu jihatdan uning "Binafsha", "Navbahor", "Qushlar haqida qo'shiq", "Kapalak" singari she'rlari ahamiyatlidir.

Rang-barang gullarni, turli-tuman qushlarni sevgan shoir bolalar ruhiyatini chuqur tahlil etib, ularni ham ona tabiatni sevishga va parvarish qilishga ruhlantiradi. Shoir bolalarda qushlarga muhabbat hissini uyg'ota oladigan quvnoq vazn, o'ynoqi misralar yaratadi. Shu maqsadda so'zlarning xilma-xil takroridan, misralarni esa mayakovskiychasiga tizib, tasvirning ohangdorlik jarangini, kuchini yanada oshiradi:

Hoy qushlar,
qushlar,
qushlar,
Qanot qoqib kelinglar, sa'va,

mayna,
bulbullar.

Sizga termular ko'zlar...

Bizga ortiq yoqadi Quvnoq qo'shiq-kuyingiz!

("Qushlar haqida qo'shiq")

Shoir bolalarning tabiat hodisalariga, hasharot-u jonivorlarga, ayniqsa, kapalakka qiziqishini, muhabbatini kichkintoylarga xos so'z va ohangda ifodalab, kichkintoyning hayotga diqqate'tiborini oshiradi, kapalak obrazi orqali kitobxonda insoniy tuyg'ularni shakllantirishga harakat qiladi:

Uch, ucha ber, ucha ber,

Go'zal bog'cham – gulshanda.

Sira ozor bermayman,

Sevgim, fikrim ham sanda.

Kapalakjon, kapalak,

Do'st bo'laylik ikkimiz,

To'xta, so'zlayin andek!

("Kapalak")

Zafar Diyorning "Binafsha" she'rini yoddan bilmagan o'quvchi bo'lmasa kerak. She'r o'zining ravon o'qilishi, qofiyalarning jarangdorligi bilan o'quvchini o'ziga tortadi:

Binafshaxon, binafsha,

Kulishlaring chiroyli.

Bog'imizda ochilib,

Turishlaring chiroyli.

Shoirning "Mamlakat", "Kazbek", "Tilsiz o'rtoq", "Madriddan kelgan mehmon" kabi she'r va dostonlari shoir ijodining har taraflama yuksalishidan dalolat beruvchi liro-epik asarlardir.

Zafar Diyor bolalarning xatti-harakatlarini, orzu-intilishlarini yaxshi biladi. Shu jihatdan qaraydigan bo'lsak, uning "Kel, uchaylik shimolga" she'ri g'oyat o'ziga xosdir. Bunda shoir "Quyosh tushmaydigan" qutbni borib ko'rishni orzu qilgan bolaning lirik obrazini gavdalantiradi. Yosh bolaning murg'ak xayoli shimoliy qutbni borib ko'rishni, undagi hodisalar bilan tanishishni xohlaydi. Shoir lirik qahramonning ulug' maqsadlarga erishish uchun fan va texnika asoslarini amalda egallashi kerakligini chuqur anglaydi. Buni shoir modelcha yasash jarayonida kichik yoshdagi bolalarning ruhiyatiga mos, sodda holda tushuntiradi va ularda katta ishlarga – qahramonlikka havas uyg'otadi:

Yosh bo'lsam ham mayliga

Qanot bog'lab uchayin.

Muz sahrosi Qutbning

Sirin men ham ochayin.

Hoy, suyukli modelcham,

Tayyormisan safarga?

Fikrim senda hamisha,
Kel, uchaylik Shimolga!

Shu narsa e'tiborliki, she'rda Zafar Diyor bolalarning texnikaga intilishi va qiziqishlarini qizg'in qo'llab-quvvatlaydi, ulardagi oliy his-tuyg'ularni o'stirishga, vatanparvarlik hislarini tarkib toptirishga yordam beradi. Shoir bunday yuksak tuyg'ularni badiiy sodda, ta'sirchan va mazmundor misralar bilan ifodalaydi:

Butun dunyo anglasin:
Bir modelist kepti, – deb,
Yangi avlod bayrog'in
Qutb uzra tikdi, – deb.

She'r bolalarning kelajakda orzu-umidlariga erishishlariga bo'lgan katta ishonch bilan tugaydi. Bu asar bolalarni ilm va hunarga muhabbat, tinmay olg'a intilishga chaqiriq ruhida tarbiyalashi jihatidan katta ahamiyatga ega.

Zafar Diyor ko'p she'rlarida vatanparvarlik, Vatanga muhabbat g'oyalarini ilgari suradi. Bolalarni Vatanning munosib farzandlari bo'lib kamol topishga undaydi. Buning uchun ularga bilim manbasi bo'lgan kitobni sevib, fan asoslarini chuqur egallashlari zarurligini uqtiradi. Bu g'oyani "Kitob, mening do'stimsan" she'rida shunday tasvirlaydi:

Varaqlasam bir boshdan
Quvnab bahrim ochilur,
Oltin harf-so'zlardan
Totli ma'no sochilur.
Shuning uchun deymanki:
Kitob, mening do'stimsan!

Zafar Diyor kitobning mohiyatini bolalar ongiga oson singdirishda jonlantirish vositalaridan ustalik bilan foydalana olgan. Shoir kitobni bola tilidan shunday ta'riflaydi:

Har sahifang men uchun
Bir hikoyat so'zlaydi,
– O'qib, odam bo'lg'in, – deb
Yaxshi niyat ko'zlaydi.

Shoir kitobni bolaning eng yaqin, mehribon do'sti, g'amxo'r o'rtog'i deb ko'rsatgach, uni jon-dildan sevgan bolaning jonli qiyofasini chizadi:

Seni jondan sevaman,
Meni tilga o'rgatding,
Hadya qilib ilm-fan,
Yorug' yo'llar ko'rsatding.

Zafar Diyor baxtli bolalarning go'zal bog'lardan, chamanzorlardan, rang-barang gullardan, bahordan olgan quvonchini "Bahor keldi", "Orzu", "Qaldirg'och", "Qushlar haqida qo'shiq", "Binafsha" kabi she'rlarida sodda, ravon tilda, ohangdor, yengil qofiyali, o'ynoqi misralarda shoirona talqin etadi va ular qalbida hayotga mehr uyg'otadi.

Xulosa qilib aytganda, shoir kitobning mohiyatini bolalar ongiga oson singdirishda jonlantirish vositalaridan ustalik bilan foydalanadi, bolalarning xatti-harakatlarini, orzu-intilishlarini yaxshi biladi, bolalarni tabiatga oshno etishni xohlaydi va she'rlari orqali bunga erishgan desak yanglishmagan bo'lamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1..Zafar Diyor. She'rlar va hikoyalar. –Toshkent: “SHarq”, 2006.-57-b.
2. 3.Rahimova G.Ona tili va adabiyot (bolalar adabiyoti). O'quv qo'llanma. – Samarqand: SamDU, 2022. –316 –b.
3. Saviya.uz
4. Arboblari.uz
- 5.Ziyouz.com
6. Zafar Diyor. “Qanotli do'stlar” she'riy to'plami. 1958